

Przedstawianie map na tablicach informacyjnych

Tomasz Olenderek

Abstrakt. Obecnie wszystkie nadleśnictwa wykorzystują już leśną mapę numeryczną i coraz częściej znajduje ona zastosowanie także w edukacji przyrodniczo-leśnej. Dzięki temu, w ciągu ostatnich kilku lat pojawiło się w polskich lasach wiele nowych map umieszczanych na tablicach informacyjnych. Przedstawiają one zwykle takie obiekty, jak nadleśnictwa, rezerwy czy ścieżki edukacyjne. Najwyższa pora na dokonanie oceny tego rodzaju prezentacji, na obiektywne ukazanie ich zalet i wad. Szczególna uwaga poświęcona zostanie typowym błędom popełnianym przez autorów takich map. Podstawowy materiał przykładowy stanowią mapy nowej ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej „Z lasem za pan brat” położonej w gminie Krasnosielc na północnym Mazowszu.

Słowa kluczowe: mapa leśna, tablica informacyjna, Krasnosielc

Abstract. Maps presentation on information boards. Currently, all forest districts already use the Forest Digital Map, which increasingly is also used in nature-forestry education. As a result, over the past few years, many new maps posted on information boards appeared in the Polish forests. They usually present such objects as forest districts, reserves or nature-educational paths. It's time to evaluate this kind of presentation, time to objectively show their advantages and disadvantages. Particular attention will be paid to the typical errors committed by the authors of such maps. The basic sample material is maps of the new nature-educational path “Be friendly with the forest” in the Krasnosielc commune (northern Mazovia).

Key words: forest map, information board, Krasnosielc

Wstęp

Zainstalowanie leśnej mapy numerycznej we wszystkich nadleśnictwach w Polsce przyczyniło się do znaczącego poszerzenia możliwości wykorzystania informacji przestrzennej o lesie i to zarówno przez leśników jak i przez ogół społeczeństwa. Poszczególne jednostki Lasów Państwowych coraz częściej opracowują atrakcyjne formy kartograficznej prezentacji przestrzeni leśnej adresowane do osób odwiedzających las. Należy wśród nich wyróżnić przede wszystkim mapy internetowe (dostępne np. poprzez Bank Danych o Lasach), podręczne mapy składane (np. seria map Puszcze Podlasia) oraz mapy umieszczane w folderach i na tablicach informacyjnych (Olenderek 2014).

Zasady opracowywania wyżej wymienionych rodzajów map nie zawsze zostały jasno określone. Niektóre z nich można odnaleźć w dwutomowym podręczniku „Geomatyka w Lasach Państwowych” (Okła 2010, 2013). Niekiedy trzeba jednak sięgać do podręczników kartografii ogólnej, choć ich treść nie zawsze musi odpowiadać specyfice kartografii leśnej.

Celem artykułu jest przedstawienie zasad redakcji map zamieszczanych na tablicach informacyjnych (tzw. map planszowych) wykorzystywanych w edukacji przyrodniczo-leśnej. Część teoretyczną oparto przede wszystkim na dwóch ważnych pozycjach literatury. Pierwsza z nich to podręcznik „Kartografia ogólna” Saliszczeva (1998), na podstawie którego określono przyjęte kryteria oceny map. Drugim jest publikacja duńskich autorek (Munksgaard i in. 2001) pt. „Tablice informacyjne i foldery w edukacji przyrodniczej. Podręcznik o sposobach komunikacji”. Opisano w nim zasady opracowywania tablic informacyjnych, poświęcając kilka stron także mapom.

W dalszej części artykułu podjęta została próba odpowiedzi na pytanie, jak opisane wcześniej zasady redakcji map realizowane są w praktyce. Jako obiekt badań przyjęto ścieżkę przyrodniczo-edukacyjną „Z lasem za pan brat”, znajdującą się w gminie Krasnosielec na północnym Mazowszu, na obszarze Nadleśnictwa Parciaki. Ścieżka ta została otwarta w 2013 roku i liczy łącznie prawie 7 kilometrów. Przebieg szlaku rozpoczyna się w pobliżu miejscowości Krasnosielec a kończy na parkingu leśnym przy Rezerwacie Zwierzyniec. Na trasie znajduje się 18 przystanków dydaktycznych.

Jako materiał badawczy wykorzystano trzy mapy umieszczone na tablicach informacyjnych stojących przy parkingu leśnym w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu. Znajdują się one wśród kilku innych tablic o treści przyrodniczo-edukacyjnej. Przedstawiają kolejno: Rezerwat Zwierzyniec (fot. 1), Nadleśnictwo Parciaki (fot. 2) oraz przebieg ścieżki „Z lasem za pan brat” (fot. 3). Analizie podlegać będzie jedynie przedstawienie kartograficzne, chociaż należy zaznaczyć, że wszystkie trzy mapy przedstawione są na tle atrakcyjnych zdjęć lasu. Dodatkowo na tablicach znajdują się podstawowe informacje o nadleśnictwie oraz zalecenia, jak należy zachowywać się w lesie. W narożniku tablicy mapy ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej umieszczona jest informacja o jej wykonawcy, firmie specjalizującej się m.in. w opracowywaniu infrastruktury leśnej dla celów edukacji i rekreacji.

Podstawy teoretyczne

Mapa planszowa adresowana do osób odwiedzających las jest specyficzną formą prezentacji przestrzeni leśnej. Umieszczana jest zwykle na tzw. tablicy powitalnej, często ustawianej przy wejściu na dany teren (np. w pobliżu parkingu). Tablica taka kierowana jest na ogół do zwiedzających, którzy nie znają terenu, zaś do jej celów należy (Munksgaard i in. 2001):

- sprawienie, by zwiedzający poczuli się mile widziani i zachęcenie do poruszania się po terenie,
- przedstawienie im terenu tak, aby poczuli się bezpiecznie przed wyruszeniem na trasę,
- podanie zwiedzającym informacji o możliwościach rekreacyjnych terenu.

Ważnym elementem takich tablic informacyjnych często są mapy. W odróżnieniu od innego rodzaju map turystycznych obszarów leśnych, pełnią one specyficzną rolę. Podstawową funkcją mapy zamieszczonej na powitalnej tablicy informacyjnej jest ogólne przedstawienie terenu. Dawniej uważano, że skoro zwiedzający nie może jej za sobą zabrać, zatem moż-

liwość szczegółowej orientacji w terenie (jak to ma miejsce w przypadku składanej mapy podręcznej) jest funkcją drugorzędą takiej mapy (Munksgaard i in. 2001). Należy też jednak brać pod uwagę, że obecnie turysta ma często możliwość sfotografowania takiej mapy i wykorzystania jej zdjęcia podczas poruszania się po terenie – szczególnie, gdy nie dysponuje innego rodzaju mapą, na przykład zamieszczoną w folderze.

Zasady opracowywania map zamieszczanych na tablicach informacyjnych pogrupowano tak, aby poszczególne grupy odpowiadały jednocześnie kryteriom ich oceny. Wyróżniono zatem:

- matematyczne podstawy mapy,
- zakres treści mapy,
- zgodność mapy z rzeczywistością,
- jakość szaty graficznej mapy.

Każde z wyżej omówionych kryteriów zostało omówione najpierw bardziej ogólnie, następnie zaś starano się uwzględnić specyfikę opracowania map wykorzystywanych na tablicach informacyjnych w edukacji przyrodniczo-leśnej.

Matematyczne podstawy mapy

Obejmują skalę, odwzorowanie kartograficzne oraz siatkę współrzędnych a także kompozycję mapy. Za najważniejsze uznawane jest określenie celowości wybranej skali (Saliszczew 1998). W przypadku turystycznych map planszowych jest ona zależna głównie od tego, w jaki sposób potencjalny turysta będzie poruszał się po terenie. Wymiary tablicy są zwykle określone wcześniej, skala mapy będzie ściśle powiązana z wielkością obszaru przedstawionego na mapie. Ten zaś odpowiadać powinien potrzebom wynikającym ze specyfiki turystyki pieszej, rowerowej lub samochodowej (Munksgaard i in. 2001).

Skala mapy powinna być zawsze podana, turyści muszą mieć możliwość oceny długości planowanej do przebycia trasy. Najlepszym rozwiązaniem jest graficzne jej przedstawienie w postaci podziałki liniowej. Zwalnia to zwiedzających z konieczności dokonywania rachunków w pamięci, zaś kartografa z obowiązku stosowania okrągłej skali. Czasami zdarza się zresztą i tak, że redaktor mapy po prostu nie wie, jakie dokładnie wymiary mieć będzie tablica.

Praktyka dydaktyczna autora wskazuje, że zasady prawidłowego wykonania podziałki liniowej nie dla każdego muszą być oczywiste. Można zapoznać się z nimi w jednym z rozdziałów drugiej części podręcznika „Geomatyka w Lasach Państwowych” (Olenderek, Brach 2013), dostępnym także w Internecie.

Wybór konkretnego odwzorowania kartograficznego ma w przypadku turystycznych map planszowych niewielkie znaczenie, są to zwykle mapy wielkoskalowe. Ważne jest jedynie, aby w żadnym wypadku nie podejmować prób ich „spłaszczania” lub „rozciągania” w celu dopasowania do formatu tablicy. Umieszczenie odpowiedniej siatki kartograficznej ma znaczenie wtedy, gdy chcemy, aby turyści mogli zlokalizować swoją pozycję korzystając np. z odbiornika GPS.

Większość map ma orientację północną. Zdarza się, że na mapach turystycznych ulega ona jednak zmianie tak, aby miejsce, z którego turysta rozpoczyna swoją podróż znajdowało się u dołu mapy. Klasycznym przykładem są niektóre mapy polskich Tatr, mające orientację południową – aby ułatwić planowanie wycieczki piechutom wyruszającym z Zakopanego. Naturalnie, jeżeli północ nie jest u góry, na mapie powinna znaleźć się strzałka wskazująca ten kierunek. Popularne jest także i inne stosowane w tym celu oznaczenie – róża wiatrów.

Zakres treści mapy

Zakres treści mapy jest ściśle zależny od jej przeznaczenia. Zasadnicza treść każdej mapy turystycznej zawiera lokalizację oraz cechy walorów turystycznych (miejsc wartych odwiedzenia), infrastruktury turystycznej (np. szlaków znakowanych) oraz infrastruktury komplementarnej (Kałamucki 2005).

Na mapach obszarów leśnych powinna znaleźć się w szczególności (o ile pozwala na to skala) graficzna informacja o gatunku oraz przybliżonym wieku drzewostanów. Należy podawać także numerację oddziałów, gdyż zwiedzający mają szansę orientować się w terenie, korzystając ze słupków oddziałowych (najlepiej, jak osobno podana jest informacja na ten temat). Z drugiej strony, mija się z celem podawanie takich szczegółów jak litery czy powierzchnie pododdziałów lub szerokości dróg. Zawsze jednak należy informować o ewentualnych ograniczeniach związanych z poruszaniem się po lesie i to zarówno turystów pieszych jak i zmotoryzowanych. Tym ostatnim przyda się zarówno informacja o statusie drogi (publiczna lub leśna, czyli niedostępna do przejazdu), jak i o jej nawierzchni (twarda lub gruntowa).

Dodatkowym czynnikiem osuwającym turystów z przestrzenią leśną są opisy przedstawiające nazwy miejscowe (toponimy), które funkcjonują na danym obszarze. Są one często pomijane na mapach obszarów leśnych, głównie ze względu na brak odpowiedniej informacji w bazie danych leśnej mapy numerycznej. Znaczenie tego elementu treści mapy przedstawili między innymi Krukar (2005) oraz Olenderek (2011).

Zakres treści planszowej mapy obszaru leśnego wynika ze specyfiki jej podstawowej funkcji. Dzięki niej zwiedzający mogą zorientować się czy na prezentowanym terenie znajdują się oznakowane trasy, dokąd one prowadzą i jakie ciekawe obiekty można napotkać po drodze. Powinna ona także pokazywać walory turystyczne znajdujące się w pobliżu oraz informować jak można do nich dotrzeć. Podstawowym elementem treści takiej mapy powinno być także zawsze wyraźne wskazanie miejsca, gdzie znajduje się tablica, na przykład w postaci strzałki z napisem „Tu jesteś”. Nie ma natomiast potrzeby uzupełniania mapy planszowej o bardziej ogólną mapkę sytuacyjną okolicy, jak w przypadku folderów (Munksgaard i in. 2001).

Zgodność mapy z rzeczywistością

Pod tym pojęciem określono w tekście zarówno dokładność geometryczną, jak i aktualność mapy, choć zazwyczaj cechy te opisywane są oddzielnie. Po ocenie zakresu treści mapy, należy dokonać analizy sposobu jej przedstawienia. Ma na to wpływ zarówno jakość generalizacji kartograficznej, dokładność w rozmieszczeniu poszczególnych znaków na mapie (względem innych znaków lub względem przyjętego układu odniesienia), jak też i różne inne, często przypadkowe błędy.

Generalizacja kartograficzna polega na wyborze i uogólnianiu przedstawienia elementów treści mapy, zależnie od jej skali, przeznaczenia a także cech kartowanego obszaru. Mapy planszowe obszarów leśnych są z tego punktu widzenia dość specyficzne. Ponieważ ich podstawowym celem nie jest orientacja w terenie, to mogą one zawierać mniejszą liczbę szczegółów sytuacyjnych, takich jak na przykład ścieżki. Szczególną uwagę należy jednak zwrócić na dokładne wskazanie miejsca lokalizacji mapy w terenie (Munksgaard i in. 2001).

Przez aktualność mapy rozumie się zwykle czy mapa odpowiada obecnej rzeczywistości. Na przedstawianym na mapie obszarze mogą pojawiać się nowe obiekty, inne mogą zniknąć.

Mogą zmieniać się także ich cechy lub położenie w przestrzeni (Saliszczew 1998). Na mapach przeznaczonych dla turystów należy podawać stan aktualności treści, a przynajmniej rok opracowania mapy, przy czym podawanie konkretnej daty jest zbędne.

Częstym problemem map wykonywanych w oparciu o leśną mapę numeryczną jest ich niejednolita dokładność oraz stan aktualności. Położenie oraz cechy obiektów znajdujących się w granicach lasów państwowych, ściśle powiązanych z gospodarką leśną, są precyzyjnie oznaczane oraz regularnie (nawet co roku) aktualizowane i teoretycznie można nawet przedstawić na mapie ich stan na konkretną datę. Nieco inaczej jest w przypadku pozostałych, ale także istotnych dla turystów elementów treści mapy – są one aktualizowane znacznie rzadziej a dokładność ich przedstawienia często pozostawia wiele do życzenia.

Jakość szaty graficznej mapy

Jakość szaty graficznej mapy w istotny sposób wpływa na poziom jej czytelności. Na łatwość i szybkość percepcji przedstawionej treści ma wpływ kilka czynników: rozróżnialność oznaczeń, pogładowość oznaczeń, logiczne związki w systemie znaków oraz obciążenie graficzne i ogólna estetyka mapy (Saliszczew 1998). Istotna jest także zgodność oznaczeń z tradycją kartograficzną oraz prawidłowe przygotowanie legendy.

Najwięcej uwagi poświęca się zwykle zachowaniu odpowiedniego kontrastu między znakami. Na przykład, oznakowane szlaki turystyczne będzie łatwiej wyodrębnić, jeżeli zostaną pokazane barwami wyraźnie odróżniającymi się od tła, przy czym każdy z nich należy przedstawiać odrębnym kolorem. Wyraźnie muszą być także przedstawione opisy na mapie (Munksgaard i in. 2001).

Pogładowość znaku graficznego określa stopień jego podobieństwa do przedstawianego obiektu. Kryterium to można spełnić, wykorzystując m.in. znaki obrazkowe. Przyciągają one uwagę czytelników mapy, poszerzając także potencjalnie ich grono. Dzięki nim turystyczne mapy planszowe mogą „czytać” również i dzieci (Munksgaard i in. 2001). Z drugiej strony, znaki obrazkowe zajmują zwykle na mapie większą powierzchnię niż tradycyjne, geometryczne sygnatury (jak koło czy kwadrat). Mogą mieć niekorzystny wpływ na zwiększenie obciążenia graficznego mapy, chociaż w przypadku map umieszczanych na tablicach informacyjnych, czynnik ten nie ma zwykle większego znaczenia. Więcej problemów może sprawić redaktorowi duże skupienie różnego rodzaju obiektów turystycznych w niektórych częściach mapy (np. w pobliżu parkingów) – zachodzi wówczas potrzeba sztucznego przesunięcia niektórych znaków, aby nie zachodziły one na siebie.

Często niedocenianym przez redaktorów map kryterium oceny jakości szaty graficznej jest konieczność zachowania logicznych związków w systemie znaków. Dobrym przykładem spełnienia tej zasady są tradycyjne barwy stosowane na mapach drzewostanów. Kolejne klasy wieku rozróżniane są tam za pomocą natężenia barwy, gdyż można je wszystkie uporządkować w jednym szeregu: od pierwszej do ostatniej. Natomiast poszczególne grupy gatunkowe, wśród których nie można dokonać takiego uporządkowania, rozróżnia się za pomocą koloru.

Korzystanie z mapy ułatwia także stosowanie oznaczeń, które są już znane jej czytelnikowi z innych opracowań. Przykładowo, zastosowanie linii przerywanej dla oznaczenia szlaku turystycznego jest powszechnie stosowane na mapach turystycznych. Należy tylko pamiętać, że te same obiekty bywają odmiennie oznaczane na różnych rodzajach map. Typo-

wym błędem jest na przykład pozostawienie bez objaśnienia w legendzie mapy turystycznej oznaczenia linii podziału powierzchniowego stosowanego w kartografii leśnej.

Jednym z ważnych kryteriów oceny szaty graficznej mapy jest ogólna jej estetyka. Duże znaczenie ma tutaj właściwy dobór barw oraz jakość symboli graficznych, szczególnie obrazkowych, jeżeli takie występują. Na zachowanie ładu przestrzennego na mapie ma także wpływ właściwe położenie napisów. Jeżeli będą one rozmieszczone chaotycznie, będą zasłaniały ważne obiekty lub pokrywały się nawzajem, wtedy mapa będzie gorzej czytelna.

Legenda powinna obejmować wszystkie znaki zastosowane na mapie. Jeżeli nie pozwala na to ilość miejsca, można pominąć użyte znaki poglądowe lub zgodne z tradycją (np. niebieskie linie jako rzeki). Ważne jest, aby kształt, barwa i wielkość znaków w legendzie była taka sama jak na mapie. Warto też zadbać o właściwą kolejność znaków. Oddzielnie powinny być zgrupowane znaki punktowe, liniowe i powierzchniowe. Poza tym należy uwzględnić też kryterium tematyczne oraz hierarchię ważności. Legenda powinna być umieszczona w takim miejscu mapy planszowej, aby każdy mógł się z nią bez przeszkód zapoznać.

Mapa Rezerwatu Zwierzyniec

Na mapie tej, przeznaczonej dla turystyki pieszej (fot. 1), pokazano obszar rezerwatu oraz jego najbliższe otoczenie. Spośród elementów matematycznych, oznaczono tylko podziałkę liniową, jednak trudno uznać ją za wykonaną właściwie. Poszczególne części podziałki powinny odpowiadać okrągłym dystansom w terenie. Tutaj cała podziałka ma długość odpowiadającą 0.35 kilometra, tymczasem nie było żadnych przeszkód, aby nieco podziałkę wydłużyć (miejsca na mapie jest dość tak, aby pokazywała dystans równy 500 metrom.

Fot. 1. Fragment mapy Rezerwatu Zwierzyniec (fot. T. Olenderek)

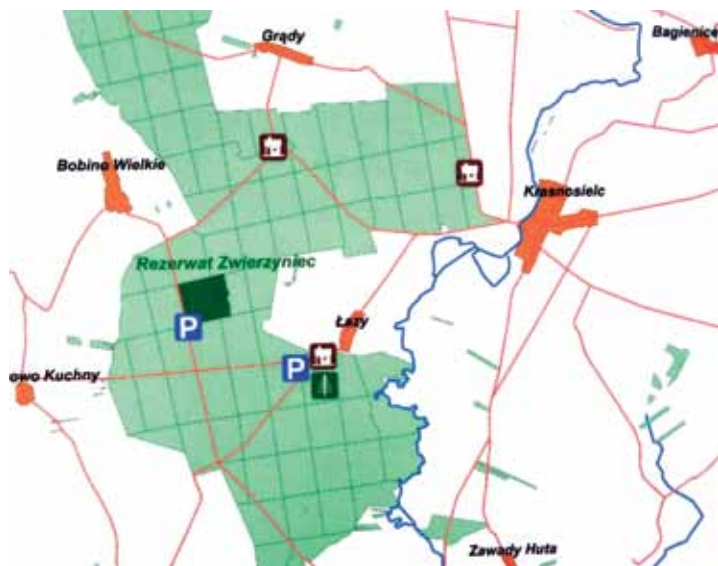
Photo 1. Part of the map of Zwierzyniec Nature Reserve

Mapa zawiera elementy treści typowe dla leśnej mapy gospodarczej: drogę publiczną, linie podziału powierzchniowego, granice pododdziałów, drogi leśne, rowy i punkty graniczne. Osobnymi barwami oznaczono rezerwat oraz lasy ochronne, przy czym te dwa oznaczenia jako jedyne opisano w legendzie. Opisano numery oddziałów (słusznie), ale także ich powierzchnie, litery pododdziałów oraz szerokości dróg i rowów (niepotrzebnie). Zamiast tego lepiej było wykorzystać wolne miejsce dla oznaczenia gatunku oraz wieku drzewostanów. Nie oznaczono także miejsca lokalizacji tablicy z mapą, przebiegu nowej trasy ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej, ani takich elementów infrastruktury turystycznej, jak parking oraz wiata, od dawna znajdujących się tuż obok miejsca, gdzie ustawiono tablicę.

Dla oznaczenia rezerwatu przyrody przyjęto barwę niewiele różniącą się od białego tła, ale podcieniowano jego granice. Znacznie bardziej wyróżnia się za to zielona plama, jaką oznaczono lasy ochronne. Pozostałe oznaczenia są standardowe dla leśnej mapy gospodarczej. Są one doskonale znane leśnikom, ale mogą okazać się trudne do interpretacji dla przeciętnego turysty. To samo dotyczy opisów, z których niektóre powinny zostać przesunięte.

Mapa Nadleśnictwa Parciaki

Zasięg mapy wskazuje, że jest ona przeznaczona raczej dla turystów zmotoryzowanych, choć pełnić może także rolę mapy sytuacyjnej (fot. 2). Przedstawia ona cały obszar nadleśnictwa, szkoda jednak że treść urywa się na jego granicy. Podobnie jak w przypadku mapy rezerwatu, powinny być pokazane także pobliskie okolice (było na to na tablicy sporo miej-

Fot. 2. Fragment mapy Nadleśnictwa Parciaki (fot. T. Olenderek)

Photo 2. Part of the map of Parciaki Forest District

sca) tym bardziej, że kształt nadleśnictwa jest bardzo nieregularny. Na przeszkodzie stanął jednak być może brak odpowiedniej informacji o sąsiednich terenach w bazie danych, jaką dysponowano w nadleśnictwie.

Mapa zawiera różę wiatrów, nie zawiera jednak podziałki. Także zakres treści mapy nie jest zbyt bogaty. Przedstawia ona grunty nadleśnictwa, leśniczówki i szkółki leśne, formy ochrony przyrody (obszary sieci Natura 2000, rezerваты i pomniki przyrody), elementy infrastruktury turystycznej (ścieżkę dydaktyczną i miejsca postoju) oraz tereny zabudowane, rzeki i drogi publiczne (ale bez podziału na kategorie). Ograniczono się w zasadzie do przedstawiania walorów przyrodniczych. Szkoda, że nie oznaczono innych, potencjalnie ciekawych dla turysty miejsc położonych poza gruntami lasów państwowych (np. zabytków kultury). Nie powinno to stanowić większego trudu, gdyż nie ma ich w granicach nadleśnictwa zbyt wiele, a podnoszą przecież atrakcyjność regionu. Podobnie, można było łatwo zapoznać zwiedzających z nazwami przynajmniej niektórych kompleksów leśnych lub ich części.

Mapa nadleśnictwa nie jest w odpowiednim stopniu aktualna. Nie oznaczono na niej ścieżki „Z lasem za pan brat”, mimo że tablicę ustawiono w celu jej promowania. Oznaczenia graficzne wybrano na ogół prawidłowe, należało jednak nieco poprzesuwać opisy miejscowości. Większość oznaczeń umieszczono w legendzie (dlaczego nie wszystkie?), choć ich kolejność jest dość chaotyczna.

Mapa ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej „Z lasem za pan brat”

Mapa przeznaczona jest dla rowerzystów lub turystów pieszych – przedstawia przebieg całego szlaku przyrodniczego (fot. 3). Na tablicy zastosowano ciekawy zabieg kompozycyjny, obracając mapę tak, aby główne wejście na ścieżkę (w formie bramy) znalazło się u dołu. W rezultacie mapa ma nietypową orientację zachodnią, co prawidłowo przedstawiono w postaci różnicy wiatrów. Niestety, także i na tej mapie nie oznaczono podziałki.

Zakres treści mapy obejmuje lasy wraz z liniami podziału powierzchniowego, numerami oddziałów i ich powierzchnią. Dodatkowo oznaczono zasięg obszarów wodochronnych, rezerwatu, a także ambonę, wiatę oraz kilka paśników dla zwierzyny. Na mapie pokazano drogi publiczne, jest też przystanek autobusowy i miejsca postoju. Drogi te pokazano zapewne celowo, jako alternatywne drogi powrotu z trasy, szkoda jednak, że nie wyróżniono ich kategorii – nie jest bez znaczenia, czy poruszamy się rowerem drogą gruntową, czy też ruchliwą krajówką wyprzedzani przez ciężarówki. Głównym celem mapy jest oczywiście przedstawienie przebiegu szlaku turystycznego, który uzupełniają obrazkowe symbole ponumerowanych przystanków tematycznych. Wyraźnie wyróżniono miejsce położenia tablicy informacyjnej z mapą. Treść uzupełniają granice leśnictw – przedstawione raczej niepotrzebnie, szczególnie że nie podano ich nazw ani nie pokazano położenia leśniczówek, które stanowią przecież znacznie bardziej charakterystyczny element krajobrazu leśnego. Zabrakło także występujących na tym terenie nazw części kompleksów leśnych – w tej skali dość łatwo można było pokazać przynajmniej niektóre z nich.

Dość nieoczekiwanie, bardzo wiele zastrzeżeń można mieć do dokładności mapy. Niezbyt dokładnie umieszczono znaki obiektów położonych w pobliżu rezerwatu: wiaty, paśnika, a nawet miejsca lokalizacji tablicy. Błędnie oznaczono jako las duży obszar pól należą-

Fot. 3. Mapa ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej „Z lasem za pan brat” (fot. T. Olenderek)
Photo 3. The map of nature-educational path “Be friendly with the forest”

cych do wsi Łazy (której zresztą w ogóle nie przedstawiono na mapie), niewłaściwie przedstawiono też przebieg fragmentu głównej drogi z Ostrołki do Przasnysza. Łatwo się również zorientować, że brakuje niektórych linii podziału powierzchniowego. Ukazane błędy wydają się być drugorzędne z punktu widzenia podstawowego celu mapy, mogą one jednak zdezorientować część zwiedzających, a w konsekwencji podważyć ich zaufanie do mapy, jako wiarygodnego źródła informacji przestrzennej.

Dla odmiany, szatę graficzną mapy należy ocenić bardzo dobrze. Wyraźnie widać tu rękę profesjonalnego grafika – obrazkowe symbole poszczególnych przystanków zostały wykonane bardzo czytelnie, atrakcyjnie wizualnie, a przy tym dość wiernie odzwierciedlają one wygląd urządzeń, jakie mogą napotkać w lesie zwiedzający. Także pozostałe oznaczenia zostały wybrane prawidłowo. Jednym z błędów redakcyjnych jest przykrycie znaku drogi publicznej przez znak granicy leśnictwa – jest to zresztą typowy błąd popełniany na wielu współczesnych mapach redagowanych komputerowo. Także kolejność znaków w legendzie nie została odpowiednio przemyślana.

Podsumowanie

Planszowe mapy turystyczne obszarów leśnych charakteryzują się specyficznymi cechami, co ma wpływ na określenie szczegółowych kryteriów ich oceny. Niniejszy tekst wypełnił, mam nadzieję, pewną lukę w tym zakresie w branżowej literaturze. Okazało się, że nie wszystkie kryteria spełnione zostały przez ocenione mapy w odpowiednim stopniu. Należy jednak podkreślić, że z powodzeniem pełnią one swoją rolę, zaś większość poruszonych problemów redakcyjnych da się rozwiązać stosunkowo łatwo. Myślę, że poprawie jakości map wprowadzanych do przestrzeni publicznej warto poświęcać nieco więcej czasu, mogą one bowiem stanowić wizytówkę instytucji przez całe lata.

Literatura

- Kałamucki K. 2005. Poznawcza i kształcaca funkcja współczesnych map turystycznych. W: Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych. Tom 26: 64-72.
- Krukar W. 2005. Rola kartografii w popularyzacji nazw terenowych w edukacji szkolnej. W: Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych. Tom 26: 252-259.
- Munksgaard A., Blichfeldt S., Friis L. 2001. Tablice informacyjne i foldery w edukacji przyrodniczej. Podręcznik o sposobach komunikacji. CEPL, Rogów.
- Okła K. (red.) 2010. Geomatyka w Lasach Państwowych. Część I. Podstawy teoretyczne. CILP, Warszawa.
- Okła K. (red.) 2013. Geomatyka w Lasach Państwowych. Część II. Poradnik praktyczny. CILP, Warszawa.
- Olenderek T. 2011. Toponimy na wykorzystywanych w turystyce mapach obszarów leśnych. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 3 (28): 283-287.
- Olenderek T., Brach M. 2013. Wybrane elementy prezentacji kartograficznych. W: Okła K. (red.). Geomatyka w Lasach Państwowych. Część II. Poradnik praktyczny. CILP, Warszawa: 94-100.
- Olenderek T. 2014. Wykorzystanie leśnej mapy numerycznej w praktyce. Pol. Przegl. Kart., 1: 77-80.
- Saliszczew K. A. 1998. Kartografia ogólna. Wyd. Nauk. PWN.

Tomasz Olenderek

Wydział Leśny SGGW w Warszawie
tomasz.olenderek@wl.sggw.pl